

● Belosvetske igre

Odlomak iz knjige **TVOJA TAJNA**, prvog romana Branke Gajović
(*APOSTROF*, Beograd, 2001, str. 192–196)

Kako je vreme nemilosrdno. Beži i izmiče, a njih dve bi da ga stignu i zaustave. Sat za satom i već je sunce na sedanju a priči nikad kraja. Kruneći temu za temom Jelena i Danka „prekopale“ su celu prošlost, naplakale se i nasmejale do suza.

Ostavljajući Jelenu da nasamo istinski razmisli o ponuđenim savetima, Danka se konačno vratila u bakin sobičak. Baka je sad sedela na krevetu i češljala tanke sede vlasi; noge su joj jedva dosezale do papuča na podu, poduprla je leđa jastukom, a na ramena nabacila vuneni šal s resama. Preznijala se bila od aspirina i toplog čaja pa se zarumenelo njeno žuto izborano lice, dobilo neku čudnu boju.

Vatra u staroj furuni živahno je pucketala. Dve-tri cepanice dogorevale su i žarile se u peći premazanoj bronzanom bojom. Širila se prijatna toplina. Miris drveta i pregrejanog sulundara stapao se s mirisom nagorelih kora od jabuka, koje je baka uredno poređala po plotni. Tri limuna na noćnom stočiću i čitava armija postrojenih dunja na šifonjeru podsećali su na mrtvu prirodu sa kakvog slikarskog platna.

Danka je pažljivo otvorila vrata i sa sobom unela malo zimske svežine. Ne sluteći da je baka već odavno budna, Danka se kretala na prstima i nervozno micala ramenima kad god bi daske na patosu zaškripale. Pomalo se i sama stresajući od studeni snegovitog dana, Danka je pružila ruke prema peći da ih ugreje, kad ju je baka prenula rečima:

– Jesi li to ti, pile moje? Di si tako dugo? Šta je to tako važno da razglabate tri sata? Čini mi se da Jecu ždere onaj njen poeta... A je l' tebe neko jedi, čedo moje?

– Ne, bako. Ne više! Sad me brinu druge brige.

– Kakve ti brige imaš? – začuđeno će baka.

– „Belosvetske“, kako ih ti nazivaš... Brine me uloga moje malenkosti u svetskoj revoluciji – šeretski će Danka.

– Eh, što voliš da se šegačiš – zasmeha se Emilija. – Lepo je dok sanjaš, ali je buđenje bolno... Ne možeš sama da se nosiš sa svetom. Svet je velika sila. Kao velika voda. Kad nadode, sve poplavi. Nigde reke ni potoka nema, a svuda voda, k'o more. Tako ti je i sa svetom. Kad se digne, sve se komeša. Nigde čoveka nema, a svuda ljudi k'o pleve. Zato nemoj protiv sveta, a nemoj ni sa svetom.

– Pa, kako da to izvedem, bako? – znatiželjno će Danka.

– Slušaj svet, a radi po svome. Pusti svet da radi po svom, a slušaj sebe... Svetu ne možeš ugoditi, niti svet može tebi da ugoditi... Ako hoćeš da išta menjaš, budi načisto da ćeš se i ti izmeniti, a svaka promena je posledica neke žrtve... Još si mlada da vidiš šta je mudrije... Šta je ostvarljivo i dostižno, a šta uzaludno: svetski mir u kome gubiš vlastiti,

ili lični mir za koji svet ne hajje... Jedino što je izvesno jeste žrtva koju svakako podnosiš. U životu sve ima svoju cenu, novci nisu jedino sredstvo plaćanja.

– Zašto se igraš rečima? Znam da ti se ne sviđa što sam se učlanila u Partiju, ali nećeš ništa da mi prebaciš... Zašto? – vrlo ozbiljno će Danka.

– Zato što sam sigurna u tebe – ponosno kaže Emilija, i nastavlja direktnije. – Zato što znam da u toj igri ne očekuješ korist, kao mnogi, već žrtvuješ deo svoje mladosti... Svako ima pravo na svoju žrtvu, na svoj izbor, na svoj put... Ovo novo čudo što dolazi sa strane, ove nove ideje o srećnom i uspešnom društvu, o kolektivnoj svesti, o jednakosti, temelje se na uvezanoj ideologiji... A sve što duva odatle, rđav je predznak za ove balkanske prostore... Te nove „napredne ideje“ gutaju osobenost, brišu staro kao zaostalo, odriču i negiraju postojano... Ali, ti ne daj da tvoja kultura bude oklevetana, ocrnjena, omalovažena. Ja znam kakvo ti duhovno nasleđe nosiš u svojim genima. Ti imaš slovensku širinu... Zato me ne brine tvoje „revolucionarno“ opredeljenje... Vraćanje korenima će uslediti kad se zasitiš novotarija, ili otrezniš od ispraznosti velikih priča, svejedno, ali kad platiš svoju cenu... Pazi samo da ne zagubiš dušu... Vraćanje korenima mora biti zdravo, nikako bez značenja... Ono će uslediti samo kad budeš osetila pozitivnu potrebu da izraziš svoj ponos zbog onog što si... A ko si, to znaš, i zato se igraj belosvetskim idejama... Igra i jeste za mlade... Teško je sa starima koji misle da svet ne može bez njih... Teško svetu s njima... Eto, sad vidiš zašto ti ne prebacujem... Zato što znam da će smiraj doći i da ćeš sama uvideti kuda sve to vodi... Nema boljeg učitelja od vlastitog iskustva... I sve će proći da bi drugo došlo... Ti grabi napred u novi hrabri svet, a ja ću se moliti za tebe, dok budem živa.

Emilija zastajkuje, usporava rečenice, kao da razmišlja, a Danka ćuti i čeka nastavak priče. Ne protivreči. Ne joguni se. Ne srdi se. Sluša. Sa dva-tri gutljaja toplog čaja Emilija osvežava glasne žice i nastavlja:

– Moja jedina primedba na mladost jeste žurba kojom sve želi da postigne. Mladost je nestrpljiva i neposlušna. Misli da je sveznajuća, pa je nepokorna i nadmena... Valjda sam i ja takva bila... Ali, kad ti godine naboraju lice, počinješ drugačije da razmišljaš... Ovozemaljski život je treptaj u odnosu na nebesku večnost... Želim da tvoj treptaj bude punog zamaha i što duži može biti, ali ispunjen ljubavlju prema ljudima i običajima ljudi sa kojima živiš.

– Da, bako, ali ako je život tako kratak, kako ću onda da stignem da iskusim sve što život pruža? – ljubopitljiva je Danka.

– U tome i jeste stvar. Ne želi sve, i odmah, i sada! Jer to je nemoguće. Svako od nas ima utisnut zadatak šta da radi u ovom prolaznom svetu... Ne želi tuđe odričući se svoga. Ne prihvataj ništa sa strane po cenu da gubiš i odbacuješ vlastito. Nemoj da postaneš plastična kesa za smeće. Kad se ta kesa napuni preko mere, ona se raspukne u paramparčad... Tvoj život ne sme da bude veštački, kao ta kesa, a još manje sme da bude krcat koještarijama koje ovi „belosvetski“ nude... Kesa je roba s ograničenim vekom

trajanja, ona se prodaje i kupuje i baca, a čovekov život nije roba... On jednostavno traje i ostavlja traga, u delu i nedelu, a onda se seli u nove prostore.

– To me plaši, bako! To saznanje da trajem a prolazim... Dok trajem, znam ko sam; a kad prođem, šta onda biva?

– Kad prođeš, onda drugi znaju ko si bila na ovom svetu.

– Šta me briga šta će posle biti ako ne mogu sad da znam šta je to i gde sam kad napustim ovaj svet – nervozno će Danka.

– To se saznaje samo jednom. I nikome se ne može preneti to iskustvo. U tome je čar ovozemaljskog života. Misliš da sve znaš, ili da sve možeš da naučiš, a ne znaš kud se, i kad, seliš onostrano... Zato, dok si s ove strane, ne zamaraj glavicu „belosvetskim“ problemima, već se igra, jer sve što se zbiva deo je neke velike igre. Igraj se dok ti prija, a kad ti postane tesno, zbací okove koje ti nameće novi, hrabri, moderni svet, jer sve što je novo i moderno, mora da ostari i zastari, da bi ustupilo mesto opet nečem novom i modernom... I tako u krug...

– Da ti se zavrti u glavi – dodaje Danka.

– Baš tako, da ti se pomuti razum – preuzima reč Emilija. – Zato te i učim da je važno zadržati i sačuvati svoju pradedovsku tradiciju. Nemoj da zbog novog, hrabrog, modernog sveta zaboraviš stare običaje koji su, po mišljenju tog velikog sveta, zaostali i necivilizovani samo zato što nisu njihini... Pitanje je ko je zaostao: onaj koji je razvio mašineriju a pustio da mu zakrži duša, ili onaj koji kaska za svetskim tehnološkim dostignućima a duši ne da da uvene!

– Bako, je l' strašno biti star? – iznebuha će Danka.

– Kad dođeš u moje godine, kad počneš da gubiš poštovanje zajednice i onih koji te okružuju, jer si stara i više ne privređuješ, i ništa ne stvaraš i ničemu ne koristiš, i kad, kako ljudi „lepo“ kažu, nisi ni za šta jer sem priče nemaš šta više da daš, ostaješ sama, ali ne i prazna... Puna si proživljenog života... Tvoje bogatstvo je tvoj život. Što si starija, ti si bogatija... To je jedino bogatstvo koje ti niko ne može oduzeti oduzimajući ti život. Kad kucne čas, odselićeš se u nove prostore, a dotle treba poštovati samu sebe. Tako ćeš kupiti svoj mir – veliko bogatstvo – a ništa te ne košta...

Možda sam mogla da budem surovija, da ti ispričam i drugačiji završetak? Kad si stara, sve te boli i sve ti smeta i sve bi nešto htela a ne možeš kao pre, i sve bi nekom da se obratiš, da mu saopštiš, a sve je samo pusta želja... obraćaš se ljudima, ali te niko ne sluša, i niko ti ništa ne veruje, i niko nema vremena za tvoje ispovesti i kukumavčenja, i sve je drugo preče i važnije od tvojih odbrojanih dana koje trošiš štedljivo i lagano... – Emilija se mršti, i grči lice, i ne da suzi da krene jer ne želi da uplaši svoju ljubimicu, ne želi da je rastuži.

A Danka peškirom briše bakino vlažno čelo. Ljubi je u teme. Onda je smešta u krevet, pokriva debelom perinom.

Sat na zidu otkucava devet. Napolju počinje da veje krupan sneg. Fijuče vetar.

Pucketa vatra u furuni.